

дах врожайності з теоретичними значеннями. Різниця двох статистик дозволила оцінити ступінь випадковості часових рядів урожайності з більшою надійністю, ніж на основі розрахунку коефіцієнта Херста.

Література

1. *Usatenko O. V., Yampol'skii V. A., Mel'nyk S. S., and Kechedzhy K. E.* Symbolic stochastic dynamical systems viewed as binary N- step Markov chains, *Phys.Rev. E*, 2003, v. 68, 061107.
2. *Макшишко Н. К., Перепелиця В. О.* Аналіз і прогнозування еволюції економічних систем. — Запоріжжя: Поліграф, 2006. — 236 с.
3. *Савельев Л. Я., Балакин С. В.* Совместное распределение числа единиц и 1-серий в двоичных марковских последовательностях // *Дискретная математика*. — 2004. Т. 16. — Вып. 3. — С. 43—62.
4. *Вітлінський В. В., Грицюк П. М.* Передпрогнозний аналіз рядів урожайності озимої пшениці // *Вчені записки: Зб. наукових праць*. — К.: КНЕУ, 2008. — Вип.10. — С. 241—247.
5. *Hurst H. E.* Long-term Storage of Reservoirs // *Transactions of the American Society of Civil Engineers*. — 1951. — Vol. 116. — pp. 776-808.
6. *Dubovikov M. M., Starchenko N. V., Dubovikov M.S.* Dimension of the minimal cover and fractal analysis of natural time series // *Physica A*. — 2004. v. 339. No. 3—4. pp. 591—608.
7. *Гуляева О. С., Цветков В. П., Цветков И. В.* Фрактальный анализ валютных временных рядов // *Финансы и кредит*. — 2007. — №9. — С. 30—36.
8. *Грицюк П. М.* Прогнозування урожайності зернових культур: особливості і методика // *Вчені записки: Зб. наукових праць*. — К.: КНЕУ, 2009. — Вип.11 (у друці).

Статтю подано до редакції 11.05.10 р.

УДК 65.051. М23

І. Г. Манцуоров, д-р екон. наук, проф.
Д. І. Манцуоров, аспірант,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена актуальній проблемі аналізу впливу світової економічної кризи на становлення та розвиток фінансового ринку та фінансової системи в Україні. На основі сформульованих критеріїв

оптимальності розроблено методологічні засади формування оптимальної моделі розвитку фінансового ринку, виконано відповідні розрахунки, зроблено важливі висновки та сформульовані рекомендації, реалізація яких сприятиме підвищенню ефективності функціонування фінансового сектору України.

ANNOTATION. The article is dedicated to analysis of the world economic crisis influence on the Ukrainian financial market as well as national financial system development. On the basis of optimization criteria the methodological principles of financial optimal system creation and development have been formulated, necessary calculations have been performed. On this basis important conclusions have been formulated and substantial recommendations have been suggested.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Фінансовий ринок, фінансова система, критерії оптимальності, ефективність функціонування, світова економічна криза, глобалізаційні процеси, національні та іноземні фінансові установи.

Вступ. Із проголошенням відкритої моделі розбудови фінансового сектору Україна неминуха стала залучена до загальносвітового процесу глобалізації. Однак, на думку авторів, оцінка ступеню глобалізації саме у фінансовому секторі України на разі є завищеною. Цей факт мав зіграти позитивну роль у недопущенні поширення світової фінансової кризи в економіку держави, адже міжнародними експертами ще у 2007 році, на початковому етапі розгортання кризових явищ, висловлювалася домінуюча точка зору, згідно з якою кризові явища несуттєво впливають на країни, що розвиваються, оскільки їх фінансові системи меншою мірою інтегровані у світовий простір, зокрема через обмежене поширення похідних фінансових інструментів, застосування яких стало причиною виникнення нестабільності на фінансових ринках економічно розвинутих країн. Заради справедливості слід зазначити, що також висловлювалося протилежне припущення, згідно з яким унаслідок наявних дисбалансів фінансові потрясіння можуть викликати синергетичний ефект і призвести до посилення руйнівного впливу на економіку країн, що розвиваються.

Приймаючи до уваги все викладене вище, вважаємо принципово важливим дати розглянути з наукової точки зору обидва висловлені припущення та кількісно оцінивши вплив світової економічної кризи на розвиток фінансової системи України, з'ясувати, наскільки ця система є залежною від світових глобалізаційних процесів та обґрунтувати оптимальну модель розвитку фінансової системи України.

Постановка задачі. На початку формування вітчизняного фінансового сектору органами регулювання проводилася цілеспрямована протекціоніста політика щодо обмеження присутності

іноземних фінансових установ у державі. Так, ще в першій редакції Закону України «Про банки» було встановлено обмеження на питому вагу сукупного іноземного капіталу в банківській системі на рівні 15 %. Однак по мірі розвитку інтеграційних процесів подібного роду обмеження або послаблювалися, або скасовувалися взагалі. Кульмінацією цього процесу став дозвіл на відкриття в Україні філій іноземних банків, що було однією з умов вступу України до Всесвітньої торгової організації та проти чого категорично заперечували представники вітчизняних фінансових кіл.

Результатом цих дій стало масове збільшення кількості фінансових установ з іноземним капіталом в фінансовому ринку України (рис. 1 і 2).

Рис. 1. Динаміка кількості та питомої ваги банків з іноземним капіталом у банківському секторі України за 2001—2009 рр.

Джерело: [9]

Як чітко видно із наведеної інформації, в Україні спостерігається проникнення іноземних фінансових установ у два найбільші сектори фінансового ринку — банківський та страховий. Розміри такого проникнення ще в кілька разів менші за аналогічні в сусідніх країнах—членах ЄС, однак динаміка вказує на серйозність цього процесу.

На основі аналізу динаміки зростання цих секторів, можемо із впевненістю казати, що високі темпи приросту основних показників були досягнуті саме завдяки діяльності іноземних установ.

З іншого боку, слід зазначити, що за більш ніж рік з моменту прийняття закону, що дозволив іноземним банкам відкривати свої філії на території України, жодної філії так і не було відкрито, тому всі так звані «іноземні банки» є суб'єктами регулювання в Україні. В цьому контексті слід ще раз згадати досвід Польщі, де за майже 20 років з часу законодавчого закріплення можливості функціонування філій іноземних банків де-факто працює лише одна така філія.

Рис. 2. Динаміка кількості та питомої ваги страховиків з іноземним капіталом у страховому секторі України за 2005—2009 рр.

Джерело: [11]

Жоден із світових «монстрів» інвестиційного банкінгу, які найбільше постраждали від світової фінансової кризи та фактично спровокували її посилення наприкінці минулого року, не мали навіть представництв в Україні. В березні 2009 року про можливість виходу на вітчизняний ринок заявили Deutsche Bank AG та HSBC Holdings Plc¹, однак за час, що минув, про реальні дії в цьому напрямі публічна інформація так і не з'явилася.

Аналогічна ситуація спостерігається в страховому секторі. Із числа компанії страхування ризиків жодна не може вважатися повноцінною транснаціональною, а з числа компаній страхування життя такою є тільки American Insurance Group (AIG). Аналогіч-

¹ Что ищут в Украине мировые банковские гиганты и во сколько обойдется им билет на украинский рынок? http://bin.com.ua/templates/news_article_big.shtml?id=87762

но до банківського сектору, в страховому переважно представлені компанії, що походять з країн ЄС та СНД.

Таким чином, фінансовий сектор України де-факто виявився відкритим до проникнення регіональних, а не транснаціональних фінансових установ. Відтак можна стверджувати, що участь вітчизняного фінансового сектору в загальносвітовій глобалізації проявлявся на рівні регіональної інтеграції.

Причина приходу іноземних фінансових установ в Україну є очевидною — норма дохідності на вкладений капітал в Україні в до кризовий період була дуже привабливою, а валютна стабільність та політична і соціальна передбачуваність компенсували ризики від незнання ринку. Більшість фінансових структур із іноземним капіталом сповідували на вітчизняному ринку відверто демпінгову політику в частині ціноутворення послуг, що поставило у важку ситуацію вітчизняних учасників, які не могли дозволити собі працювати у збиток.

Кризові явища, що охопили фінансовий сектор України наприкінці 2008 року, викликали необхідність збільшення капіталу установ, що працюють на цьому ринку, в першу чергу банків. З цією метою Національним банком була проведена діагностика (обстеження) всіх банківських установ України, які були розбиті на дві групи: 38 найбільших та великих банків були обстежені в четвертому кварталі 2008 — першому кварталі 2009, решта банків — у другому—третьому кварталах 2009 року. За даними Світового банку, з 38 банків, що були обстежені першими, нестача капіталу виявилася у 25 з них, при цьому власники 21 банку виявили готовність збільшити капітал до необхідного рівня. У другій черзі банків статистика дещо інша — із 144 банків брак капіталу зафіксований лише у 31, при цьому власники 26 заявили про намір збільшити капітал до вказаної величини. Хоча в матеріалах не наводяться назви конкретних банків, аналіз ситуації вказує на те, що найбільша питома вага банків із іноземним капіталом припадає якраз на перші 38 банків. Також відомо, що до числа тих чотирьох банків, власники яких не змогли збільшити капітал, відносяться банки, які були націоналізовані державою, тобто які не мали іноземних учасників. Таким чином, можна стверджувати, що всі банки із іноземним капіталом, які під час фінансової кризи змушені були звертатися до материнських структур за збільшенням розмірів капіталу, отримали таку підтримку з боку своїх акціонерів. Натомість якраз вітчизняні інвестори виявилися неспроможними надати необхідні ресурси своїм банкам у скрутний час. Цей факт свідчить про в цілому позитивні наслідки глобалі-

зації в банківській системі України з точки зору досягнення системної стабільності через ефективну діяльність окремих установ.

Приймаючи до уваги все викладене вище, виключно важливим є розробка та реалізація методологічних засад пошуку оптимальної моделі розвитку фінансового ринку України.

Основна частина

Задля вирішення задачі щодо пошуку оптимальної моделі розвитку фінансового ринку доцільно визначитися із критеріями оптимальності. На думку авторів дослідження, такими критеріями повинні стати:

— забезпечення повноцінного (тобто не часткового) задоволення потреб реального сектору економіки та сектору домогосподарств у фінансових послугах;

— забезпечення мінімізації витрат держави на реформування фінансового сектору.

Перший критерій оптимальності вказує на те, що фінансовий сектор не може існувати окремо від реального сектору та сектору домогосподарств. На фінансовому ринку продається та купується специфічний товар — фінансові послуги, однак навіть попри всю їх специфічність вони залишаються товаром в економічному розумінні цього терміну. Відтак оптимальний розвиток за цим критерієм — це такий розвиток, що забезпечує можливість споживачам фінансових послуг (реальному сектору та сектору домогосподарств) вибір між альтернативними товарами (фінансовими послугами) для якнайкращого задоволення їх потреб. Розвиток, у результаті якого на певному ринку буде домінувати лише один товар (фінансова послуга) або лише один постачальник цього товару (вид фінансового посередника), відповідно, не може вважатися оптимальним.

Другий критерій оптимальності вказує на необхідність мобілізації внутрішніх ресурсів учасників ринку фінансових послуг для модернізації практики та стратегії роботи, що зрештою і стане запорукою оновлення моделі розвитку всього ринку в цілому. Одним з можливих варіантів оптимізації є використання важелів впливу, чому присвячене окрема науково-дослідна робота.

Автори вважають, що таке формулювання критеріїв оптимальності дозволить критично переглянути ті проблеми, що постали перед економікою України на сучасному етапі. Наприклад, на разі реальний сектор України потерпає від нестачі обігових коштів. Традиційно їх поповнення відбувалося за рахунок банківського кредитування. При цьому банківська позика виступала свого роду специфічним «товаром», який має властивості задовольняти специфічні «потреби».

Фінансовий сектор України розвинений украй нерівномірно. На ринку послуг кредитування домінують банківські структури. За офіційними даними НБУ, станом на 1 жовтня 2009 року сума наданих банками України кредитів становила 747,7 млрд грн. З них 496,5 млрд грн було надано юридичним особами (в тому числі 220,5 млрд грн — валютних кредитів) та 247,7 млрд грн — фізичним особам (у тому числі 181,2 млрд грн — валютних кредитів). За офіційними даними Держфінпослуг, станом на 1 квітня 2009 року¹ кредитні спілки надали фізичним особам 4,2 млрд грн кредитів, тоді як кредитні установи надали юридичним особам 0,9 млрд грн різноманітних фінансових послуг кредитного характеру (лізинг, факторинг, кредити за рахунок власних коштів).

В Україні практично припинилося кредитування як банками, так і іншими учасниками ринку фінансових послуг, про що переконливо свідчить наведена нижче статистика (табл. 1 і 2).

Таблиця 1

ДИНАМІКА НОВИХ КРЕДИТІВ УВ БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

	Обсяг нових угод за період, млрд грн									
	Грудень 08	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень
Нові кредити, усього	107,9	49,8	73,4	68,9	62,5	48,5	76,7	65,6	60,0	60,0
<i>Дивидендне господарство</i>	7,3	3,2	4,2	4,6	3,9	2,9	4,2	3,8	3,6	3,6
споживчі кредити	6,3	3,0	4,0	3,6	3,3	2,3	3,5	3,0	2,9	2,9
кредити на нерухомість	1,0	0,2	0,2	0,6	0,2	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3
<i>Нефінансовим корпораціям</i>	100,0	46,5	65,7	62,7	56,8	45,0	71,0	61,0	55,6	55,6
сільське господарство	2,6	1,3	2,1	2,6	2,2	1,7	2,7	2,4	2,5	2,5
промисловість	18,0	15,9	18,8	19,1	18,0	12,8	17,6	20,6	21,9	21,9
будівництво	2,7	1,3	3,8	1,1	0,9	0,9	2,0	1,4	1,3	1,3
торгівля	30,8	22,1	36,6	33,6	27,8	22,4	34,5	30,1	25,3	25,3

Джерело: [9]

Таблиця 2

ДИНАМІКА РЕЄСТРАЦІЇ НОВИХ ВИПУСКІВ
КОРПОРАТИВНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ

	Обсяг зареєстрованих нових емісій облігацій підприємств, млн грн								
	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень
Нові емісії, усього	107,9	49,8	73,4	68,9	62,5	48,5	76,7	65,6	60,0
підприємства	640,8	1511,5	99,0	915,0	138,1	236,1	4642,5	475,0	709,4
банки	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
страхові компанії	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кількість випусків	14	90	2	8	4	4	52	12	23

Джерело: [11]

¹ Більш актуальні данні відсутні

За офіційними даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, за 9 місяців 2009 року обсяг нових емісій корпоративних облігацій скоротився на 15,28 млрд грн до рівня 9,37 млрд грн (рис 3 і 4).

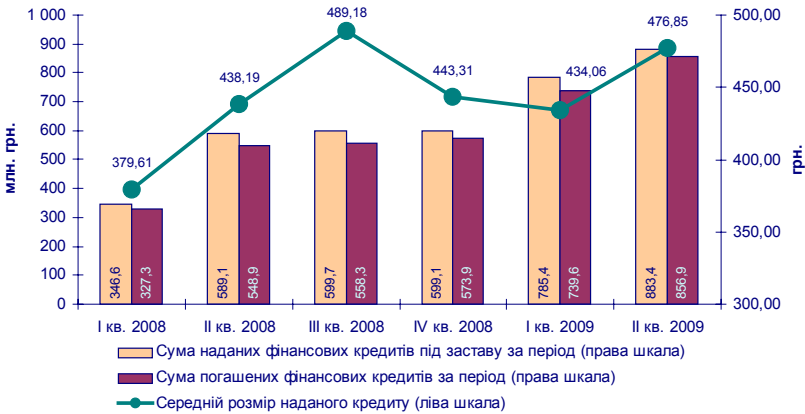

Рис. 3. Динаміка обсягу ломбардного кредитування, кількості та середньої суми ломбардної позики в Україні за 2008—2009 рр.

Джерело: [11]

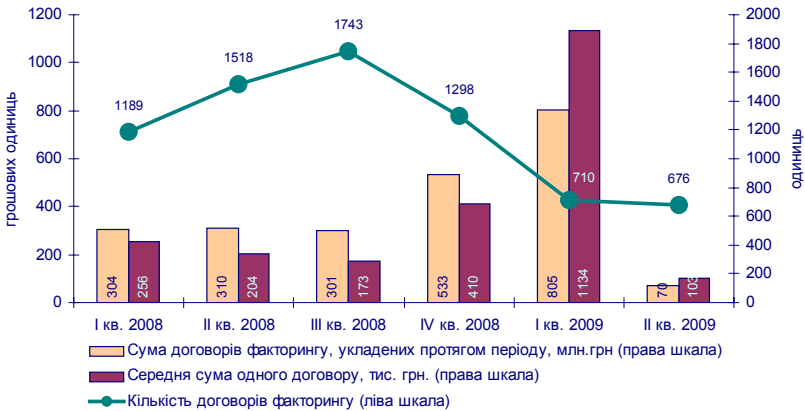

Рис. 4. Динаміка обсягу факторингового кредитування, кількості та середньої суми договору факторингу в Україні за 2008—2009 рр.

Джерело: [11]

На ринку депозитних (ощадних) послуг спостерігається така сама ситуація. За офіційними даними НБУ, станом на 1 листопада 2009 року в банківській системі було розміщено 203,0 млрд грн коштів фізичних осіб та 112,8 млрд грн коштів юридичних осіб.

Диспропорції спостерігаються також у географічному розподілі послуг, їх доступність у великих містах є в кілька разів більшою, аніж у інших пунктах, однак офіційна статистика щодо географічного розподілу в публічному доступі відсутня.

Слід окремо зазначити, що дослідженню проблеми незбалансованості розвитку окремих секторів фінансового ринку заважає специфічний підхід до поняття «фінансовий ринок», яке сповідується в Україні. Як уже зазначалося в матеріалах першого етапу дослідження, в Україні розповсюджений законодавчо закріплений термін «ринок фінансових послуг», який є похідним від терміну «фінансова послуга». Натомість поняття «сектор фінансового ринку» в Україні практично відсутнє та існують лише поодинокі випадки коли «сектор» та «фінансова послуга» є тотожними, наприклад у випадку із страховими ринком.

Незбалансованість розвитку різних секторів фінансового ринку створює суттєву загрозу для життєздатності цього ринку у довгостроковій перспективі. Задля її подолання необхідно з'ясувати причини такого становища.

На думку авторів дослідження, диспропорції у розвитку проявляються через таке:

— регуляторний арбітраж. Цей фактор є «класичним» фактором диспропорцій розвитку та проявляється через нерівномірність регуляторного тиску на конкуруючі сектори та типи установ. В Україні прикладом такої ситуації є кооперативні банки та кредитні спілки. З точки зору цільової клієнтської групи ці два типи фінансових структур є прямими конкурентами. Згідно законодавства України, кооперативні банки є суб'єктами регулювання з боку Національного банку, до їх діяльності висуваються жорсткі вимоги щодо первісного капіталу та нормативів роботи. Натомість кредитні спілки є суб'єктами регулювання Держфінпослуг, де критерії входження в ринок та перебування в ньому є значно більш ліберальними. Як наслідок, на кінець 2009 року в Україні не функціонувало жодного кооперативного банку, однак налічувалося, за різними оцінками, від 500 до 800 кредитних спілок¹;

¹ Статистика по кредитних спілках є неоднозначною, оскільки кількість спілок, що перебувають в Державному реєстрі фінансових установ не збігається із кількістю суб'єктів, що регулярно подають звітність до Держфінпослуг.

— відсутність стимулів з боку держави до розвитку соціально важливих секторів. Попри численні заяви про необхідність відновлення споживчої кооперації в Україні, на рівні держави не було вжито жодних реальних заходів щодо сприяння розвитку ані кредитних спілок, ані кооперативних банків. Фактично бізнес у сегменті фінансового ринку фінансує власний розвиток самостійно. Відтак, він докладає кошти до розвитку тих напрямків, які в майбутньому принесуть йому найбільшу користь, а не соціальний чи інший ефект. Найяскравішим прикладом такої ситуації став розвиток в Україні споживчого кредитування в іноземній валюті, що було вигідно банкам із іноземним капіталом і що було фактично проігноровано регулятором.

Задля забезпечення сталого та пропорційного розвитку секторів фінансового ринку необхідно **відмовитися від ліберальної концепції регулювання (вірніше — саморегулювання) та перейти до моделі пруденційного втручання**. Перш за все, слід визначити роль та місце кожного з секторів у майбутній моделі вітчизняної економіки. Ті сектори, що здатні розвиватися самостійно, потребуватимуть не підтримки, а контролю з боку держави щодо нестворення понадмірної конкуренції іншим секторам. Натомість ті сектори, які в силу тих чи інших причин не мають здатності до самостійного розвитку, повинні будуть отримати державну підтримку, яка може набувати форми від фіскальних пільг до прямих субвенцій, залежно від ступеня соціальної значимості сектору та найбільшої ефективності.

Також задля забезпечення цієї мети слід удосконалити систему державного регулювання фінансового сектору, ліквідувати факти регуляторного арбітражу (в тому числі за рахунок створення компенсуючих стимулів розвитку в тих ситуаціях, де зменшення регуляторного тиску не є можливим), та забезпечити реальну, а не формальну координацію дій окремих регуляторів ринків фінансових послуг.

Міжнародний досвід переконливо свідчить, що довіра до учасників фінансового ринку, його регуляторів та всього фінансового сектору в цілому неможлива без відповідного рівня прозорості (перш за все — з точки зору фінансової звітності) та гласності їх роботи (перш за все — з точки зору відкритості ведення корпоративного управління). У цьому контексті фінансовий сектор України суттєво відстає.

Так, за даними незалежних оцінювань, індекс прозорості банківської системи, що визначається за рівнем відкритості 30 най-

більших банків України, складає приблизно 50 %, тоді як світові аналоги — 70—85 % (рис. 5).

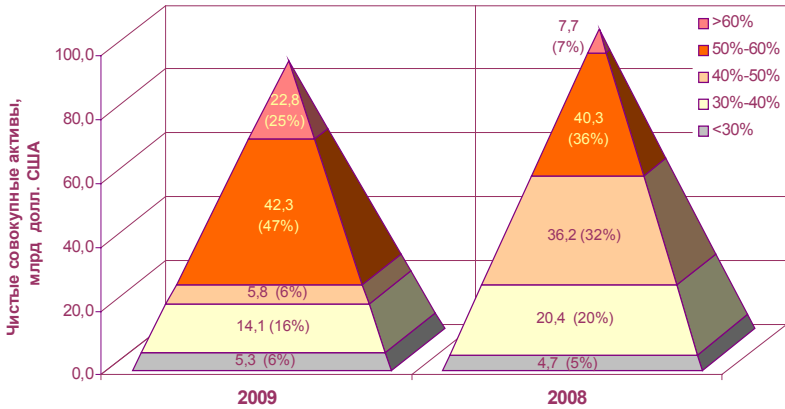

Рис. 5. Піраміди інформаційної прозорості банків України в 2008 та 2009 роках

Джерело: [4]

Аналогічні дослідження по інших учасниках ринків фінансових послуг (страхових компаніях, недержавних пенсійних фондів, інститутах спільного інвестування) не проводилися, однак експертно можна оцінити, що рівень їх прозорості виявиться ще нижчим, оскільки банківська система в Україні була визнаним лідером із запровадження передового світового досвіду двох найважливіших складових прозорості — міжнародних звітно-облікових стандартів та міжнародних принципів корпоративного управління.

Схожі проблеми спостерігаються із підзвітністю учасників ринку та його регуляторів, тобто їх відповідальністю перед суспільством за свої дії чи бездіяльність. Цю проблему слід розглядати окремо щодо учасників ринків та щодо регулятивних органів, оскільки поняття «відповідальності» та механізми її забезпечення є різними.

Забезпечення прозорості та підзвітності учасників ринків фінансових послуг є важливою складовою пруденційного регулювання їх діяльності. Відповідні вимоги можуть уміщуватися як у законодавчих актах прямої дії, так і в підзаконних нормативно-правових документах. Якщо поняття «прозорості» є відносним та

таким, що постійно змінюється — через зміну облікових підходів, вимог до складання, оприлюднення та корегування звітності, то поняття «відповідальність» є більш сталим та складається із таких компонентів (по мірі зменшення рівня):

— кримінальна — відповідальність за злочини у фінансовій сфері, в тому числі за шахрайство, зловживання службовим становищем, використання фінансової системи для легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом тощо. Суб'єктами кримінальної відповідальності можуть бути виключно фізичні особи. Це створює певні перешкоди для ефективного судочинства, оскільки сучасна практика корпоративного управління передбачає використання колегіального підходу при прийнятті важливих рішень, отже доведення винної діяльності окремої особи є складним завданням;

— адміністративна — відповідальність за порушення вимог законодавчих чи нормативно-правових актів, у тому числі недостовірність обліку, звітності чи інших даних, що оприлюднюються або передаються до регулятивних органів, порушення вимог щодо здійснення окремих видів операцій тощо. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути як юридичні особи, так і їх керівники — фізичні особи. Найпоширенішою формою покарання є штраф;

— організаційна — відповідальність, що є аналогічна адміністративній, однак передбачає інший вид покарання — обмеження діяльності, позбавлення права голосу, позбавлення права обіймати керівні посади тощо;

— моральна — відповідальність перед суспільством, що не має офіційно встановленого виду покарання. Широко застосовується у зарубіжній практиці та практично ніколи — у вітчизняній.

Висновки. Відповідно до завдань, що були сформовані вище, вважаємо можливим та необхідним сформулювати такі висновки і пропозиції.

У частині *аналізу існуючих моделей розвитку фінансових ринків та узагальнення основних уроків світової фінансової кризи та визначення перспектив функціонування фінансового ринку у посткризовий період* доведено, що жодна з сучасних моделей побудови фінансового ринку — ані банко-центрична, ані фондово-центрична, — не виявили достатнього імунітету проти глобальної кризи, а відтак потребують вдосконалення. Вдосконалення повинне стосуватися як системи державного регулювання фінансового ринку, так і законів, принципів його функціонування.

У частині формування переліку кількісних та якісних показників для моніторингу стану розвитку фінансового ринку запропонована до використання система показників оцінки стану розвитку фінансового ринку на основі Макропруденційних індикаторів МВФ. Автори наголошують на тому, що це повинен бути не просто перелік механічно поєднаних індикаторів, а радше комплексна система, яка дозволила б не просто здійснювати оцінку поточного стану розвитку фінансового сектору, але й була б адекватною для потреб прогнозування його умов та кон'юнктури.

У частині завдання щодо вивчення особливостей функціонування фінансового ринку в умовах глобалізації проаналізована генеза процесу глобалізації світового господарства. На підставі проведеного дослідження зроблені такі висновки:

— глобалізація є основною тенденцією розвитку світового господарства протягом останніх десятиліть, що стала причиною швидкого поширення світової фінансової кризи;

— глобалізація фінансового ринку є наслідком глобалізації світового господарства. Створення транснаціональних корпорацій стало основною рушійною силою для появи транснаціональних банків. Подальше взаємопроникнення промислового та фінансового капіталів ще більше посилили цей процес, хоча ще й дотепер домінує модель проникнення фінансових установ країн — колишніх метрополій на фінансові ринки країн — колишніх колоній (справедливо для Великобританії, Іспанії, Голландії, Австрії та Росії);

— глобалізація фінансового ринку в Європейському Союзі має певні особливості, що продиктовані історичними процесами — країни, що історично були суверенними, увійшли до одного міждержавного утворення, і це спричинило одномоментну зміну поняття «іноземна фінансова установа» на «внутрішня фінансова установа»;

— проникнення іноземного капіталу на фінансовий ринок країн — нових членів ЄС має певні особливості в кожній з них. Так, у Польщі переважна кількість самостійних фінансових установ належать іноземним інвесторам, тоді як правом відкриття філій на території Польщі скористалося лише три банки¹. У Чехії кількість самостійних фінансових установ є нікчемною порівняно із кількістю іноземних установ, що працюють на те-

¹ Три банки отримали відповідні дозволи, реально лише один іноземний банк дійсно відкрив філію на території Республіки Польща

риторії держави на підставі Закону про свободу послуг, без відкриття філії. В обох країнах суттєва питома вага іноземних фінансових установ у внутрішньому фінансовому секторі не мала задокументованих негативних наслідків з точки зору стабільності фінансової системи або захисту прав споживачів фінансових послуг;

— оцінка ступеню інтеграції України до світового фінансового ринку є завищеною. Насправді в Україні присутні лише кілька (не більше чотирьох) іноземних фінансових установ, що входять до найкращої світової десятки за розміром активів, власних коштів чи капіталізацією. Аналогічно до Польщі, за більш ніж рік існування в Україні можливості для відкриття філій іноземних банків жоден з них не скористався цією опцією. Причиною є небажання іноземних фінансових структур ризикувати всім капіталом материнської установи (що відбувається у разі обрання способом ведення бізнесу відкриття філії) та надання переваги відкриттю дочірніх установ (при чому величина ризику обмежується величиною інвестиції у її статутний фонд);

— транскордонні питання функціонування фінансових ринків набувають суттєвого значення. Це проявляється у посиленні вимог до консолідованого нагляду та до гармонізації стандартів ведення бізнесу в різних країнах;

— після завершення світової фінансової кризи очікується не призупинення процесу глобалізації, а його посилення. При цьому існує імовірність зміни центральної технологічної основи процесу глобалізації із мікроелектроніки до біотехнологій. Україні потрібно готуватися не до роботи у сучасних параметрах глобалізації, а до повноцінного використання нових переваг, що їй надасть нова технологічна основа.

У частині завдання щодо визначення перспектив розвитку фінансового ринку України та впливу на його розвиток світових процесів доведено, що зовнішні фактори виступили лише спусковими механізмами для початку фінансової кризи в Україні, яка перетворилася на кризу довіри до фінансового сектору та кризу понадмірної волатильності ринку із відсутністю чіткого вектору його розвитку.

У частині визначення оптимальної моделі розвитку фінансового сектору, визначені критерії оптимальності, а саме — задоволення потреб реального сектору та сектору домогосподарств у якісних та надійних фінансових послугах та мінімізація витрат держави на фінансування розвитку фінансового сектору.

Література

1. Global Financial Stability Report, IMF, October 2009.
2. *Singer M.* Financial Crises: Likely impacts on Czech Economy and Lessons for Supervisors.
3. *Trichet J-C.* What lesson can be learned from economic and financial crises? / BIS Review 31/2009.
4. Исследование информационной прозрачности банков Украины в 2009 г. Совместное исследование Standard & Poof's и Агентства финансовых инициатив. 3 декабря 2009 года.
5. *Аттали Ж.* Мировой экономический кризис... А что дальше?. — СПб.: Питер, 2009. — 176 с.
6. *Барановський О. І.* Сутність і різновиди фінансових криз / Барановський О. // Фінанси України. — 2009. — № 6. — С. 3—13.
7. *Суэтин А.* О причинах современного финансового кризиса / Суэтин А. // Вопросы экономики. — 2009. — № 1. — С. 40—51.
8. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. Метаданні. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://imfstatext.imf.org/WBOS-Query/Index.aspx>
9. Британська банківська асоціація (British Bankers Association). [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.bba.org.uk>
10. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
11. Офіційний сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ssmsc.gov.ua/>
12. Основні показники ринку фінансових послуг [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України / Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>

Статтю подано до редакції 30.07.10 р.

УДК 65.051 М23

В. О. Нестеренко, аспірант,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СТАТИСТИЧНЕ ВИМІРЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК ІНДИКАТОРУ ПРОГРЕСА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГІДНОЇ ПРАЦІ В КРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена вимірюванню динаміки соціальної захищеності населення України як одного із чинників досягнення прогресу у забезпеченні гідної праці в країні. Для цього використано систему показників, розроблену Міжнародною організацією праці для вимірювання та